„Przekłady Literatur Słowiańskich". T. 6, cz. 2
ISSN 1899-9417 (wersja drukowana)
ISSN 2353-9763 (wersja elektroniczna)

Komentarz do *Bibliografii przekładów literatury polskiej w Serbii w 2014 roku*

Comments to the Polish-Serbian bibliography in 2014

Małgorzata Filipek

Uniwersytet Wrocławski, Instytut Filologii Słowiańskiej, margo115@wp.pl

Data zgłoszenia: 20.04.2015 r. — Data recenzji i akceptacji: 4.05.2015 r.

Abstract: The text focuses on the translations of Polish literature. 27 Polish books of 16 authors were published in Serbia. Only 4 of them are volumes of poetry. Most of these translations appeared in Serbia earlier. The themes of Polish books coincides with themes of Serbian literature.

Key words: Polish literature, Serbia, translations.

W 2014 r. na serbskim rynku wydawniczym ukazało się 27 polskich książek autorstwa szesnastu pisarzy. Są to utwory: Andrzeja Barta, Arkadiusza Frani, Barbary Glińskiej (4 książki), Andrzeja Sapkowskiego (4 utwory), Zenona Kosidowskiego (3 książki), Henryka Sienkiewicza (3 powieści), Doroty Terakowskiej (2 powieści), a także dzieła Stanisława Lema, Ewy Lipskiej, Czesława Miłosza, Juraty Bogny Serafińskiej, Brunona Schulza, Wisławy Szymborskiej, Olgi Tokarczuk, Adama Zagajewskiego i Kazimierza Żarskiego. Cztery z wydanych pozycji stanowią zbiory poezji, z czego trzy publikacje to tomy zawierające wybory wierszy Ewy Lipskiej, Wisławy Szymborskiej oraz Adama Zagajewskiego. Utwory tych poetów, dzięki wcześniejszym wydaniom, funkcjonują w świadomości czytelników serbskich od XX w. Czwarty tom poetycki na serbskim rynku wydawniczym to zbiór utworów filozoficzno-refleksyjnych *Barwy Apeironu* autorstwa młodej poetki Juraty Bogny Serafińskiej.

Wśród publikacji znalazło się wiele pozycji znanych czytelnikom serbskim już od dziesięcioleci. Należą do nich między innymi powieści Henryka Sienkiewicza: *Ogniem i mieczem*, *Quo vadis* i *W pustyni i w puszczy*. Dzieła tego

pisarza, którego recepcję zapoczątkowało opublikowane w 1881 r. tłumaczenie noweli *Janko muzykant*, wydawane były w Jugosławii (a następnie w Serbii) wielokrotnie. Powieści Sienkiewicza, które ukazały się w środowisku serbskim w 2014 r., są wznowieniami wydań przekładów sporządzonych przed drugą wojną światową przez Lazara Kneževicia (1876—1932). Oprócz Kneževicia, wśród autorów tłumaczeń literatury polskiej znaleźli się inni zasłużeni propagatorzy związani z Uniwersytetem Belgradzkim, jak: Đorđe Živanović (1908—1995), Stojan Subotin (1921—1977), Petar Vujičić (1924—1993), a także współczesne tłumaczki starszego pokolenia: Biserka Rajčić i Ljubica Rosić oraz ich następcy: Zoran Đerić, Jovan Jovanović, Vesna Milutinović-Đurić, Olga Lalić-Krowicka, Mara Andrijašević, Zorana Lutovac, Zofia Maliszewska, Milica Markić, Iwona Vujisić, Agnieszka Żuchowska-Arent.

Ważne miejsce na liście tłumaczeń literatury polskiej zajmują dzieła Zenona Kosidowskiego: *Królestwo złotych łez*, *Rumaki Lizypa* i *Opowieści ewangelistów.* Ich częste wznawianie świadczy o niesłabnącym zainteresowaniu czytelników serbskich szkicami popularnonaukowymi, poświęconymi dziejom starożytnych cywilizacji i kultur.

Wśród wydanych książek znajdują się także cztery pozycje dla dzieci (*Na farmie*, *Najpiękniej jest w Ponyville*, *Sezon na jabłka*, *Zagubione balony*) autorstwa Barbary Glińskiej. Stanowią one swoistą odpowiedź wydawcy na zapotrzebowanie serbskiego rynku na literaturę dziecięcą o tematyce współczesnej, gdyż serbscy autorzy literatury dla dzieci (Dejan Aleksić, Milenko Bodirogić, Lidija Nikolić, Vlada Andrić, Vesna Aleksić, Zorica Kuburović itp.) najczęściej ukazują w swoich utworach wydarzenia historyczne, prezentują świat czarownic i wróżek, a także propagują wśród czytelników dziecięcych idee miłości do zwierząt. Niewielu pisarzy próbuje odmalować świat współczesnego dziecka. Swoisty wyjątek stanowi powieść Jasminki Petrović *Ovo je najstrašniji dan u mom životu*, która opowiada o życiu typowej rodziny, oraz opowiadania *Sve japanske salvete i druge priče* Vesny Vidojević Gajović, które opisują dorastanie, przyjaźń, zapomniane zabawy dziecięce. Opublikowane w Serbii utwory Barbary Glińskiej, skoncentrowane na świecie dziecięcych trosk i radości, odpowiadają na zapotrzebowanie tamtejszego rynku czytelniczego, gdyż częściowo likwidują rozdźwięk między światem rzeczywistym a światem wykreowanym przez literaturę dziecięcą. Przekłady z literatury polskiej, w odróżnieniu od publikowanych w Serbii tłumaczeń dzieł pisarzy brytyjskich i amerykańskich, nie wymagają wielkich modyfikacji wynikających z różnic kulturowych.

W 2014 r. na serbskim rynku literackim zaprezentowane zostały także dzieła arcymistrza światowego gatunku fantasy Andrzeja Sapkowskiego (*Sezon Burz*, *Ostatnie życzenie*, *Krew elfów*, *Chrzest ognia*), autora cyklu utworów o wiedźminie, Geralcie z Rivii, najemnym wojowniku polującym na potwory. Gatunek fantasy z powodzeniem uprawiała także Dorota Terakowska (1938—2004), twórczyni poczytnej baśni fantasy *Córka Czarownic*, której bohaterka, potomkini

królewskiego rodu, przygotowywana jest od dzieciństwa do rządzenia krajem i uwolnienia go z rąk najeźdźców. Ta pozycja Terakowskiej, uważana za udaną próbę zmierzenia się z twórczością Tolkiena i przeznaczona dla czytelników w każdym wieku, w 1994 r. została wpisana na Światową Listę im. H.Ch. Andersena. Nie dziwi zatem decyzja tłumacza i wydawcy o zaprezentowaniu czytelnikom serbskim tego utworu, który został wyróżniony jako jedna z najlepszych książek dla dzieci i młodzieży. Drugie dzieło tej autorki, *Tam, gdzie spadają Anioły*, powieść stanowiąca interesującą lekturę zarówno dla dorosłych, jak i dla młodzieży, jest próbą ukazania relacji między dobrem a złem, wiarą a wiedzą, człowieczeństwem a boskością. Utwór, którego fabuła rozwija się na płaszczyźnie ziemskiej oraz kosmicznej, stanowi próbę udzielenia odpowiedzi na ważne pytania egzystencjalne, jest więc nośnikiem treści uniwersalnych, przemawiających do wrażliwości czytelników także w innym od oryginalnego środowisku językowo-kulturowym.

Wśród pojedynczych wydań książkowych w serbskim obiegu wydawniczym znalazła się także najbardziej znana powieść Stanisława Lema *Solaris*, poruszająca problemy niemożności zrozumienia Wszechświata, bezsilności nauki wobec innej formy istnienia oraz bezradności człowieka, który w kosmosie nie może pozbyć się ziemskich wspomnień. Czytelnicy serbscy otrzymali także przekład *Abecadła* Czesława Miłosza — zbioru wspomnień o miejscach i ludziach, stanowiącego interesujące spojrzenie na historię XX w. z perspektywy człowieka zadomowionego w kulturze europejskiej i amerykańskiej, oraz tłumaczenie trillera Olgi Tokarczuk *Prowadź swój pług przez kości umarłych*, której bohaterka interesuje się astrologią i posiada umiejętność czytania w gwiazdach. Na podstawie tej powieści powstaje film *Pokot* w reżyserii Agnieszki Holland. Przekład utworu Andrzeja Barta *Fabryka muchołapek*, której bohater, Mordechaj Chaim Rumkowski, stworzył w łódzkim getcie obóz niewolników dostarczających wszelkich dóbr Niemcom, wpisuje się w krąg utworów o Holokauście, obecnych także w twórczości pisarzy serbskich, takich jak między innymi: Danilo Kiš, Aleksandar Tišma czy David Albahari.

Dużą popularnością w Serbii cieszy się nadal poezja Wisławy Szymborskiej, Ewy Lipskiej oraz Adama Zagajewskiego. Opublikowane w 2014 r. zbiory poezji tych autorów są kolejnymi na rynku serbskim książkowymi wydaniami przekładów wierszy tych autorów, co wskazuje na ich popularność w tym środowisku czytelniczym. Tamtejszym miłośnikom poezji odpowiada widzenie świata proponowane przez wymienionych twórców, stawiane bowiem przez nich pytania, dotyczące ludzkiej egzystencji, życia i śmierci, miejsca człowieka w świecie oraz zagrożeń, jakie dla życia duchowego stanowi cywilizacja, są uniwersalnymi pytaniami, nurtującymi każdego wrażliwego człowieka.

Oprócz wydań książkowych, do serbskiego obiegu czytelniczego trafiły w 2014 r. utwory autorów polskich publikowane w cenionych czasopismach literackich, mających silną pozycję na rynku, takich jak: „Letopis Matice srpske”,

„Koraci", „Polja", „Zlatna greda", gdzie zamieszczono 33 wiersze, w tym: 9 utworów Adama Zagajewskiego, 4 wiersze Tadeusza Różewicza, 10 wierszy Ryszarda Krynickiego, 6 utworów Jarosława Mikołajewskiego, 4 wiersze Agnieszki Syskiej oraz prozę Krzysztofa Vargi i Wojciecha Maliszewskiego.

Literaturę polską w Serbii popularyzują mieszczące się w różnych miastach (Belgrad, Nowy Sad, Sremski Karlovci, Vršac) znane i cenione oficyny wydawnicze o ugruntowanej od lat pozycji na tamtejszym rynku książek, jak dwa największe wydawnictwa — „Laguna", które zdobyło tytuł „Top Serbian brands" za rok 2014, i istniejące od prawie trzydziestu lat wydawnictwo „Evro-Giunti". Literaturę polską promuje na rynku serbskim założona w 1994 r. oficyna wydawnicza „Kairos". Publikuje ona dzieła klasycznej literatury serbskiej i światowej, rozprawy historyczne i filozoficzne oraz literaturę dla dzieci. Książki polskie wprowadzają na tamtejszy rynek kulturalny wydawnictwa: „Solaris", „Utopija", „Kuća poezije", „Kulturni centar Novog Sada", „Čarobna knjiga" oraz oficyna „Zavet", której publikacje zostały wyróżnione między innymi Europejską Nagrodą Literacką.

Większość wydań książkowych, które ukazały się w Serbii w 2014 r., to będące efektem pracy znakomitych tłumaczy przekłady, znane już wcześniej i zadomowione w świadomości tamtejszych czytelników. Opublikowane książki to głównie pozycje klasyczne z różnych dziedzin literatury (np. powieści historyczno-przygodowe, literatura popularnonaukowa, fantastyka naukowa, powieści fantasy, literatura dziecięca), których autorami są zarówno znani na świecie i nagradzani autorzy, jak i młodzi polscy twórcy (np. Jurata Bogna Serafińska, Agnieszka Syska).

Analizując wybory tłumaczy i wydawców, można zauważyć, że czytelnikom serbskim zaprezentowano głównie dzieła znanych i tłumaczonych na wiele języków autorów polskich — między innymi noblistów (Sienkiewicz, Miłosz, Szymborska) oraz zdobywców innych nagród, zarówno polskich, jak i zagranicznych (Sapkowski, Tokarczuk, Lipska, Zagajewski). Tematyka dzieł tłumaczonych z języka polskiego zasadniczo odpowiada treści utworów powstających w środowisku przekładów. I tak proza Brunona Schulza koresponduje swoim autobiografizmem, ideą powrotu do świata dzieciństwa z twórczością pisarza serbskiego Danila Kiša. Powieść *science fiction* Stanisława Lema wpisuje się w rozwijający się na gruncie serbskim już od początku XIX w. nurt literatury, której prekursor Atanasije Stojković (1773—1832) w dziele *Fisika* (1801—1803) rozmyśla o nauce, naturze i możliwości życia na innych planetach. Twórczość młodej poetki Agnieszki Syskiej przywodzi na myśl utwory poetyckie stojącego na rozdrożu między moderną a awangardą Momčila Nastasijevicia (1894—1938), którego najważniejszym wkładem do symbolizmu serbskiego była muzyczność wiersza oraz poszukiwanie pierwotnych sensów i praźródeł słów.

Popularyzację literatury polskiej w Serbii podejmują znane i cenione w tym kraju wydawnictwa, a także kompetentni tłumacze, zarówno starszego pokolenia,

jak i młodzi adepci, których zaangażowanie w dzieło krzewienia kultury polskiej pozwala mieć nadzieję, że nadal cieszyć się ona będzie zainteresowaniem w środowisku czytelników serbskich. Biorąc pod uwagę fakt, że zaprezentowana bibliografia obejmuje tylko jeden rok, dorobek tłumaczy i wydawców serbskich wydaje się imponujący. Pozostaje jedynie żałować, że na rynku tłumaczeń nie obowiązuje zasada wzajemności i równowagi, a twórczość literacka pisarzy serbskich nie zajmuje w świadomości czytelników polskich tak znaczącej pozycji, jaką ma w Serbii literatura polska.

Малгожата Филипек

Коментар уз пољско-српску библиографију за 2014. годину

Резюме

У овом тексту аутор се концентрише на преводима пољске књижевности у Србији. У српском културном оптицају појавило се 27 пољских књига 16 аутора. Само 4 од њих биле су песничке збирке. Већина ових превода била су штампана раније. Тематика књига пољских аутора поклапа се углавном са тематиком српске књижевности.

Кључне речи: пољска књижевност, Србија, преводи.

Małgorzata Filipek

Comments to the Polish-Serbian bibliography in Serbia in 2014

Summary

The text focuses on the translations of Polish literature. 27 Polish books of 16 authors were published in Serbia. Only 4 of them are volumes of poetry. Most of these translations appeared in Serbia earlier. Themes of Polish books coincides with themes of Serbian literature.

Key words: Polish literature, Serbia, translations.